

1) наиболее репрезентативной группой является группа лексем с эксплицитной семой богатство – 16 единиц.

2) выделение ядра в ЛСП осуществляется по следующим параметрам: наличие интегрального значения, высокая частотность слова

3) периферийная зона ЛСП представлена средне- и низкочастотными лексемами, а также стилистически маркированными словами, обладающими узкой сферой употребления.

БИБЛІОГРАФІЯ

1. Апресян Ю.Д. Лексическая семантика (синонимические средства языка). – М.: Наука, 1974. – 368с.
2. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. – М.: Эдиториал УРСС, 2004. – 608с.
3. БЭС Языкознание/ Под ред. В.Н. Ярцевой. – М.: Большая Российская Энциклопедия, 1998. – 684с.
4. Васильев Л.М. Современная лингвистическая семантика. – М.: Высшая школа, 1990. – 176с.
5. Кобозева И.М. Лингвистическая семантика. – М.: Эдиториал УРСС, 2000. – 352с.
6. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716с.
7. Уфимцева А.А. Опыт изучения лексики как системы. – М.: Эдиториал УРСС, 2004. – 288с.
8. Hornby A.S. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English: Oxford University Press, 1978. – 1054p.
9. Longman Dictionary of English Language and Culture. Pearson Education Limited, England, 2000. – 1568p.
10. Merriam-Webster Online. <http://www.m-w.com>
11. The Oxford English Reference Dictionary. 2nd Edition, Oxford University Press, 1996. – 1765p.
12. The American Heritage Dictionary of the English Language. American Heretage publishing Co., Inc., 1985. – 1550p.
13. Webster's Seventh New Collegiate Dictionary. Springfield, Massachusetts, USA, 1986. – 1216p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Тетяна Пімонова – аспірантка та викладач кафедри теорії та практики перекладу факультету романо-германської філології Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова.

Наукові інтереси: семантика англійської мови.

ПОРІВНЯННЯ СИНОНІМІЧНИХ РЯДІВ З ДОМІНАНТОЮ НАТОВП – CROWD В УКРАЇНСЬКІЙ І АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ЗАФІКСОВАНИХ В НИХ НАЦІОНАЛЬНИХ РИС УКРАЇНСЬКОГО Й АНГЛІЙСЬКОГО МЕНТАЛІТЕТУ

Олена СИБІРЦЕВА (Кіровоград, Україна)

У статті досліджується семантика, функціонування і кількісна представленість ідеографічних і стилістичних синонімів ряду натовп – crowd в українській і англійській мовах. Акцент робиться на порівнянні двох синонімичних рядів в різних мовах та особливостях вживання синонімів ряду в українській і англійській мовах, які є відображеними в англійській і українській мовних картинах світу.

The paper examines semantics, functioning and percentage of ideographic and stylistic synonyms of the row натовп - crowd in Ukrainian and English language. The accent is being made on the comparison of two synonymic rows in two languages and some specific features of their usage in Ukrainian and English language which are reflected in Ukrainian and English mapping of the world appear to be under investigation as well.

Вивчення мови можливе тільки у зв'язку зі світоглядом, культурою та характером тієї спільноти, що є носієм цієї мови. Притаманне тому чи іншому етносу сприйняття світу обов'язково відбивається у лексичних особливостях його мови. З розвитком процесів глобалізації суспільства в сучасному мовознавстві актуальною є проблема дослідження мовної картини світу. Загальновизнаним є таке визначення поняття. Мовна картина світу це сукупність уявлень про світ, що склалася в повсякденній свідомості даного мовного колективу і є відображеною в мові, певний спосіб концептуалізації дійсності.

Поняття “мовна картина світу” бере свій початок в ідеях В. фон Гумбольдта і неогумбольдтианців про внутрішню форму мови, з одного боку, і в ідеях американської етнолінгвістики, а саме у так званій гіпотезі лінгвістичної відносності Сепіра-Уорфа, з іншої. Свій вклад у дослідження мовної картини світу зробили Л. Вайсбергер, Б. Лі Ворф, І. О. Голубовська, Ю. Д. Апресян, В. І. Карасик.

Завданням нашої статті є дослідження змін в семантиці лексеми натовп в обох мовах. Тому доцільним вважаємо порівняти ступінь стилістичної забарвленості синонімів ряду натовп, дослідити семантику і функціонування ідеографічних і стилістичних синонімів даного ряду в двох мовних картинах світу, а також проаналізувати виявлені кількісні показники

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю вивчення явищ мови і мовлення в аспекті порівняння мов у зв'язку з тенденцією до глобалізації в сучасному суспільстві. Цікавим у цьому аспекті є висвітлення низки особливостей семантики і побудови синонімічних рядів з домінантою *натовп* - *crowd* в англійській і українській мовах.

Сучасне уявлення про мовну картину світу у викладі акад. Ю. Д. Апресяна має такий вигляд. Кожна мова природно відображає певний спосіб сприйняття і організації світу. Значення, виражені в мові складаються в певну систему поглядів, свого роду колективну філософію, яка є обов'язковою для всіх носіїв мови. Притаманний даній мові спосіб концептуалізації дійсності є в певній мірі універсальним, почасти національно специфічним, так що носії різних мов можуть бачити світ дещо по-різному, крізь призму своїх мов. З іншого боку, мовна картина світу є "наївною", тому що в багатьох істотних відношеннях вона відрізняється від "наукової" картини світу. При цьому виражені в мові наївні уявлення не є примітивними: в багатьох випадках вони не менш складні та цікаві, ніж наукові. Такими, наприклад, є уявлення про внутрішній світ людини, які відображають досвід десятків поколінь на протязі багатьох тисячоліть. В наївній картині світу можна виділити наївну геометрію, наївну фізику простору і часу, наївну етику, психологію. Кожна мова відображає свою картину дійсності дещо відмінно від інших мов. Розглянемо синонімічний ряд з домінантою *натовп* в українській і в англійській мовах.

Так, наприклад слово *натовп* функціонує в обох досліджуваних мовах, але має дещо відмінні, специфічні риси. В українській мові тлумачні словники дають таке визначення слова *натовп* [1]. НАТОВП, -у, ч. 1. без додатка і кого, чого. Велике неорганізоване скупчення людей; стовпище. *Розбурханий натовп*. 2. розм. Тисяча, штовханина серед великого скупчення людей. // у знач. присл. натовпом. Неорганізовано і у великій кількості. 3. перен., розм. Велика кількість чого-небудь. При цьому привертає увагу орієнтація даного визначення на людину в обох мовах. Визначення англійського *crowd* за основу бере також велику кількість чого-небудь [2]. *Crowd* - noun

1. An enormous number of persons gathered together: crush, drove, flock, horde, mass, mob, multitude, press, ruck, swarm, throng. See big/small/amount, group.

2. The common people: common (used in plural), commonality, commonalty, commoner (used in plural), hoi polloi, mass (used in plural), mob, pleb (used in plural), plebeian (used in plural), populace, public, ruck, third estate. See over/under.

3. A group of people sharing an interest, activity, or achievement: circle, group, set. See group.

4. A particular social group: circle, clique, coterie, set. *Informal* bunch, gang. See group.

5. A number of persons who have come or been gathered together: assemblage, assembly, body, company, conclave, conference, congregation, congress, convention, convocation, gathering, group, meeting, muster, troop. *Informal* get-together. See collect/distribute.

6. A very large number of things grouped together: army, cloud, drove, flock, horde, host, legion, mass, mob, multitude, ruck, score (used in plural), swarm, throng. See big/small/amount, group.

При цьому досить яскраво бачимо розшарування на різновиди *натовпу* в англійській мові на відміну від української. Англійські тлумачні словники подають визначення *натовпу* в залежності від соціального прошарку представників, що його формують. Це пов'язано з менталітетом англійського народу, зорієнтованого на людину в суспільстві, як на представника певної соціальної верстви, в той час як український менталітет яскравіше відображає внутрішні, духовні якості людини. Окрім позначення на велику кількість людей в обох мовах, в англійській мові *натовп* – це ще й група людей, які мають спільні інтереси, займаються одним видом діяльності або мають спільні досягнення; зібрання людей, маса, третя сила; певна соціальна група, соціальне коло. Останнім з перелічених значень в обох мовах є велика кількість речей.

Розглянемо синонімічний ряд з домінантою *натовп* в українській мові [3]. НАТОВП (велике скупчення людей, що перебувають десь або рухаються кудись), ЮРБА́, ЮРМА́ розм., ТОВПА́ розм., ЮРМИЩЕ́ підсил. розм., ЮРМИСЬКО́ підсил. розм., З'ЮРМИСЬКО́ підсил. рідше, ГУРБА́ заст., ТИЧБА́ заст., ГУРМА́ діал., ГАЛАЙСТРА́ діал., ГЛОТА́ діал.,

ТІЇЖБА діал.; ТАБУЇН розм., ОТАРА зневажл., СТАДО зневажл., ОРДА підсил. розм., НАВАЛА кого або яка, підсил. розм. (безладний, неорганізований натовп); ЗБОРИЩЕ, ЗБОРИСЬКО, ЗБИГОВИЩЕ розм., ЗБИГОВИСЬКО розм., СХОДЬБИЩЕ розм. рідко, ЗДВИГ діал. (велике скупчення людей в одному місці); СТОВПИЩЕ, СТОВПИСЬКО, ТЛУМ розм., СТОВКОВИСЬКО розм., СТОВКОВИЩЕ розм. (безладне й тісне скупчення людей в одному місці); ТИСК розм., ТИСНЯВА розм. (кого: народу, людей і т. ін. - тісне скупчення людей в одному місці); ВАТАГА розм., БАНДА заст. розм. (група людей, компанія, що зібралася разом для чого-небудь); ОРАВА розм. (галасливий і безладний натовп). І в англійській мові [4]: CROWD - n. 1. Throng - multitude, concourse, host, horde, flock, mob, swarm, company, confluence, press, crush, surge, stream, troop, conflux, legion, force, bevy, galaxy, rout, group, body, pack, army, posse, drove, array, party, flood, gaggle, troupe, deluge, meet, muster, congregation, cluster, assembly, crew, jam*, herd*, bunch*, gang*, clutch*, batch*, mob scene*; see also gathering. 2. The common people - rank and file, masses, mob*; see people 3. *A clique - set, circle, coterie; see clique, faction 1, organization. Crowd is applied to an assembly of persons or things in close proximity or densely packed together and may suggest lack of order, loss of personal identity, etc. crowds lined the street; throng specifically suggests a moving crowd of people pushing one another throngs of celebrators at Times Square; multitude stresses greatness of number in referring to persons or things assembled or considered together a multitude arrayed against him; swarm suggests a large, continuously moving group a swarm of sightseers; mob implies a disorderly or lawless crowd, and is an abusive term when used to describe the mass of common people; host specifically suggests a large organized body marshaled together but may be used generally of any sizable group considered collectively she has a host of friends; horde specifically refers to a large predatory band a horde of office seekers.

Першим в синонімічному ряді в українській мові виступає синонім юрба [1], -и, ж. 1. Велике безладне, неорганізовано скупчення людей; натовп. // кого, яка. Група людей, яких об'єднує щось спільне. // Велике скупчення тварин одного виду (перев. птахів, комах, риб, собак і т. ін.). // Велика кількість, скупчення чого-небудь (будинків, дерев тощо). // у знач. присл. юрбою, юрбами. Неорганізоване і в великій кількості; гуртом. 2. Звичайні люди, маса на відміну від героїв, обдарованих, видатних осіб. Натомість в англійській мові маємо throng – натовп, слово майже тотожне за значенням до crowd.

Розглянемо відмінності у вживанні цих слів. Парубки й дівчата стоять густим натовпом, впритул (Т. Масенко); - Бачу, іде юрба жінок од греблі (А. Головка). Юрба, на відміну від натовпу, це “структура, що розвивається за чіткими законами, а не просто певна кількість людей. Як показали дослідження, мінімальна чисельність – 25 – 30 чоловік”. В періодичних виданнях знаходимо підтвердження певної “організованості” юрби. За 500 євро в Раша можна було викупатися ... в прозорих чашах з шампанським, випити пляшку горілки й диригувати юрбою з верхнього ярусу [5]. І в англійській мові: The dialog was rather curt with the local Turkish girl asking, “Are you Russian? Sorry...” and immediately disappearing into the crowd [6]. На цьому прикладі яскраво видно, що англійське crowd є відповідником українського натовп. Адже в цьому значенні в українській мові використовується лише слово натовп: Були ми в натовпі. Не знаю, як це сталося... [7].

Значення слова натовп вирізняється також відсутністю спільної мети, на відміну від юрби. У Рованіємі завжди натовп, як у київському метро у годину пік, до Санти й не підступитися [8]. Crowd is a number of persons congregated or collected into a close body without order; a throng. [1913 Webster] Тобто throng – це певна сукупність людей, яка не є організованою, натовп. Досить яскраво це твердження ілюструє цитата: A throng of people returning from a show of fireworks spill in to the street stopping traffic at the intersection of Fulton Street and Gold Street in Lower Manhattan. City crowds are surprisingly peaceful considering their size and the potential for chaos [2]. – Юрба людей на зворотньому шляху з шоу феєрверків висипала на вулиці зупиняючи транспорт на перехресті вулиці Фултон і Голд в Манхетені. Міський натовп виявився на диво спокійним, зважаючи на його розмір і тяжіння до хаосу. Цікавим є той факт, що в одному і тому ж значенні використовується натовп в однині в українській мові, а в англійській – в множині, хоча слова є еквівалентами при перекладі.

Дещо вужче значення має американізм *mob*. A *crowd* is a group of people, also known (especially in the United States) as a *mob*. The crowd may have a common purpose or set of emotions, such as at a political rally, at a sports game, or during looting, or simply be made up of many people going about their business in a busy area (eg shopping) [2]. *Натовп* це група людей, також відома (особливо в США) як юрба. В англійській мові *crowd* може мати спільну мету або об'єднуючі почуття, такі як політичні вподобання, вболівання під час спортивної гри і т. і. The term "*mob*" (from the Latin *mobile vulgus*, 'fickle crowd') carries a connotation of a crowd with an (often angry and sometimes riotous) agenda [2]. Також в англійській мові слово "mob" несе в собі конотацію натовпу (часто розлюченого і інколи буйного). Натомість в українській мові маємо підсил. розм. юрмисько, з'юрмище, юрмище.

Серед іменників на позначення великої кількості людей, що зібралися разом в англійській мові, як і в українській знаходимо стійкі словосполучення. A crowd of well-wishers – купа доброзичливців (Попереду йшла купа дівчат із серпами) ; a crush of autograph seekers – гурт мисливців за автографами; a flock of schoolchildren – група школярів; a horde of demonstrators – юрба демонстрантів; a mob of hard-rock enthusiasts – товпа ентузіастів важкого року; a press of shoppers – тиснява покупців; throngs of tourists – навала туристів.

Розглянемо склад синонімічних рядів з домінантою *натовп* в досліджуваних мовах. Найближчим до домінанти в синонімічному ряді в англійській мові є *multitude* – безліч, згідно перекладних словників. Переглянувши склад синонімічного ряду в українській мові видно, що це слово не входить до даного синонімічного ряду. Натомість *безліч* утворює свій власний синонімічний ряд. Тобто ці слова є близькими за значенням, але не є синонімами. Наступним є *concourse* – скупчення, яке також не входить до українського синонімічного ряду з домінантою *натовп*. Зробивши відповідні розрахунки можна зробити висновок, що лише 17 % синонімів в порівнюваних синонімічних рядах мають свої еквіваленти в порівнянні з іншою мовою. Досить значним в українському синонімічному ряді є відсоток розмовних слів – 56% (пор. англ. 15,5%) і діалектизмів – 15 %, застарілих слів – 8,8%, слів з конотацією зневаги – 5,8 % (пор англ. 0%). Склад англійського синонімічного ряду представлений ширше кількісно, але більша частина синонімів, хоча і мають еквіваленти в українській мові, але не є членами синонімічного ряду з домінантою *натовп* в українській мові, згідно синонімічних словників.

Результати спостереження дозволяють констатувати, що синоніми ряду з домінантою *натовп* в українській мові є більш емоційно забарвленими, з відтінком зневаги та мають яскравіше виражену негативну конотацію, ніж синоніми відповідного ряду в англійській мові. Цей феномен є відображенням слов'янської мовної картини світу, в якій одним зі стрижневих понять виступає сміливість індивіда на противагу натовпу, на тлі якого, до всього іншого ще й губиться духовність індивіда. Натомість в англійській мовній картині світу ми помічаємо детально розроблену соціальну стратифікацію, що і знаходить своє відображення в складі синонімічного ряду з домінантою *crowd* в англійській мові.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. <http://www.slovnkyk.net>
2. <http://www.rozum.org.ua>
3. <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua>
4. <http://www.dict.org/bin/Dict>
5. <http://weekly.com.ua/ukr/?art=1220457029>
6. <http://weekly.com.ua/?art=1220469675>
7. <http://www.ukrlib.com.ua>
8. <http://weekly.com.ua/ukr/?art=1228323583>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Олена Сибірцева – аспірантка кафедри перекладу і загального мовознавства Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В.Винниченка.

Наукові інтереси: зіставне вивчення лексичних систем, процеси вербалізації мовних картин світу.